

VÄRLDEN

Under senare tid har flera av USA:s främsta samtida poeter introducerats på svenska. Glädjande nog poeter av olika skolor och traditioner. Juliana Spahr (f. 1966) och Ariana Reines (f. 1982) är båda solitärer i varsin stark poetgeneration och de böcker med vilka de nu presenteras skrevs i början och mitten av 00-talet. Ändå talar de till oss om just vår tid. Magnus William-Olsson har läst *Denna förbindelse mellan alla med lungor* och *Cœur de Lion*.

[Lyssna på recensionen? Klicka på pilen!]

Natt. Jag vaknar tidigt dessa dagar av undantag, oftast redan före fyra. Som om jag i självisoleringens orörlighet lider av paradoxal jetlag. När jag öppnar datorn ser jag att en bekant från ett annat hörn av världen skriver att hon och vi alla med henne måste lära oss att leva i "das letzte Haus der Welt", som Rilke skriver. Det sista, det yttersta huset i världen.

Hennes tanke, godtyckligt uppfattad i flödet av bekännelser av stort och smått som mina sociala medier består mig med, fångar min uppmärksamhet. Skriver erfarenheten av att inrymmas i *pan-dêmos* ("alla, hela folket") just i detta nu om vår uppfattning om det vi alla delar, det Rilke i citatet kallar "världen"?

Det är förstås inte lätt att avgöra. Pandemin har ju nått våra samhällen klädd till kris. Och att leva i kris innebär att leva i det oavgjorda, i det att det kommande inte erbjuder sig som föremål vare sig för förståelse, tanke eller

handling. Framåt syns blott spöklika skuggor utan substans, gissningar och vaga förhoppningar.

Vad som står oss till buds är därför att titta bakåt, att i det förflutnas handfasta föremål försöka skönja hur vi skiljer oss från det som varit, hur vi tillhör nuet.

För den som önskar göra så har det nyligen publicerats två amerikanska diktsamlingar i översättning som märkvärdigt väl lånar sig till efterforskningar om världen sådan den helt nyligen var; Juliana Spahrs (f. 1966) *Denna förbindelse mellan alla med lungor* och Ariana Reines (f. 1982) *Cœur de Lion*.

Spahrs diktsamling utkom 2005 och handlar om tillvaron efter 9/11. Mellanöstern och framförallt Irak utgör det avlägsna centrumet i dess värld. *Cœur de Lion* som utkom 2007 reflekterar livet på internet, på den tiden vårt intresse för nätet bars av löftet om att vi alla ömsesidigt delade samma tid och samma värld. Den kommunicerande världen. Latinets *communicare* betyder ju just ”göra gemensamt”.

Båda diktsamlingarna är alltså tillkomna innan den vändning jag ofta brukar tänka på som inträdet i ett annat ”vara-modus”, det som den ständiga uppkopplingen gav. 2007 är året såväl för den första iPhone:n som för Facebooks stora genomslag. Ett år senare, 2008, gjorde jag själv min första Facebookgrupp, ägnad den nu drömligt omfattande svenska poesifestival i Damaskus som jag det året arrangerade tillsammans med poeten Jasim Mohamed, mitt – slår det mig nu – under den förra världsomvälvande krisen. Den vars utfall blev ökad globalisering, avreglering, privatiseringar, lagerhållning enligt just-in-time-modellen, frihandel och svällande finansmarknader, allt det som den nu rådande pandemiska krisen förefaller ha kastat överända.

Det som skett sedan dess, med Damaskus förstås, med de sociala medierna och med världsekonomin känns definitivt och irreversibelt. Vi lever i ett annat skede nu, lite på samma sätt som västerlandet efter den franska revolutionen. I viss mening fortsätter man bara som vanligt, man bruka samma versmått och konventioner, man knyter an och traderar, ingenting är nånsin nytt under solen. Men ur en annan vinkel är själva grunden för det samma, en annan.

Förbindelsen mellan alla med lungor består av två avdelningar, den första och kortare heter ”Dikt skriven efter 11 september 2001” och den andra ”Dikt skriven mellan 30 november 2002 och 27 mars 2003”. Det första datumet är lätt att tyda, de andra ringar in skeendet från att FN under Hans Blix ledning inledde vapeninspektionerna i landet tills invasionen startade. 20 mars gick soldaterna över gränsen och den 27 och 30 mars som är diktens sista datum dånade bomberna över Bagdad. Det är alltså ett förtvivlans och den politiska förlustens skeende dikten omfattar.

Hela boken prövar att poetiskt tänka världen som förbindelse, istället för som skillnad. Jordklotet är förbundet med rymden omkring det och alla partiklar

det består av. Luften vi andas passerar genom och förbinder allas lungor. Allt är immanent, upprepningen, som är diktens bärande formprincip, veckar men gör inte skillnad. Så här slutar bokens första avdelning:

/.../

Rymden av alla som just varit inuti alla beblandas inuti med kväve och syre och vattenånga och argon och koldioxid och svävande dammsporer och bakterier och blandas inuti alla med svavel och svavelsyra och titan och nickel och minimala kiselpartiklar från pulveriserat glas och betong.

Så ljuvlig och fördömd denna förbindelse mellan alla med lungor.

En annan förbindelse utgörs av hudarna, de mänskliga, som inte tycks vilja göra annat än att stryka och pressa sig mot varandra. Båda förbindelserna djupt komprometterade och åtrådade i vår tid av ansiktsmasker och ”social distansering”.

Förbindelsens värld som saknar yttre och gräns, där talet *om* och *till* alltid upptagas som talet *ur* och *i*, är en värld av längtan men också en värld som inte medger distinktioner och därför saknar kritisk verkan. Det politiskt insufficianta i denna kosmologi är problematiskt för en poet som likt Spahr ser och lider av missförhållanden och orättvisor. Hur ska man kunna förändra om man inte kan göra skillnad?

Hennes lösning är metonymisk och dikterna artikulerar sin kritik som delens kritik av helheten. Utsageposition för den andra avdelningen är kärleksnästet, dit ”älsklingarna” retirerat för att ur sin intimitet, av hud, smekande händer och fysisk närhet resa ett exempel.

Så talar dikten ur exemplet:

/.../

Jag vill knyta ihop allt när jag pratar om er.

Jag vill knyta ihop allt och knyta ihop världen i ett försök att förstå mönstrens virvlar.

Men det finns inget effektivt sätt.

/.../

Situationen är alltså förtvivlad:

/.../

Hur kan kraften i vår förening av intimitet och isolering helt sakna kraft utanför vår sängs rymd?

Älsklingar, rymdskeppet ska snart vända hem och genom rymdskeppets fönster kan man se världen.

”Så massiv världen är, så minimal atmosfären” konstaterar en av astronauterna.

Älsklingar, vad ska vi göra annat än att fortsätta andas i denna minimala atmosfär så gott vi kan?

Ariana Reines *Cœur de Lion* har ibland uppfattats som en del av den så kallade ”Alt.Lit”- rörelsen, vars poetik tar sin utgångspunkt i internets repertoar av uppmärksamhetsformer. *Cœur de Lion* liknar i mycket en bloggtext. Just den tid då den skrevs var ju också de litterära bloggarnas guldålder. Så här kan det se ut:

/.../

**Det var fint när du spelade ”Is
This what you wanted” och “Field
Commander Cohen” på
Stereon. Jag spelade lite Arthur
Russel och du laddade ner
Hans skiva ”World of Echo” från
iTunes. Vi kom överens
Om Nabokov. Jag hade snackat
Fram och tillbaka om honom. Att han är min mammas
Favorit, och att jag är
Präglad av det, vare sig jag vill eller inte.
Vi kom överens om att allt
Som handlade om hans önskan att han var Joyce var
Orättvist. Vi sa så
Här: Han gjorde sin grej.**

/.../

Också Reines dikt tar sin utgångspunkt i kärleksrelationen. Den riktar sig till ett ”du” som också är en älskare. Med hisnande beläsenhet och intelligens reflekterar poeten över kärlekens turer, trippar och omöjligheter. Uppriktighet är textens retoriska förklädnad. Den benämner allt, inte minst sex, såväl ”slicka fitta” ”knulla” och ”suga kuk” som ”webcam-onani”. Men bokens själva trick är ett brott. Typiskt nog, tänker jag, för denna dikts framsynthet. Jag tror att man ska förstå det i ljuset av kulturekonomen och litteraturforskaren Pamela Schultz Nybackas intressanta begrepp ”dramaturgiskt kapital”.

Kännetecknande för litteraturen efter digitaliseringen är, menar Schultz Nybacka, att den dramaturgiskt måste förvalta läsarens flyktiga uppmärksamhet, helt enkelt för att läsaren skall vilja fortsätta läsa istället för att hoppa till nästa text, som i den ständiga uppkopplingens "vara-modus" alltid finns till hands, just invid den man för tillfället läser. Denna förmåga att fånga och hålla läsarens uppmärksamhet är talande nog överförbar, samma kapital kan förvaltas av olika konstformer och i olika register. Det är medieospecifikt. Och brottet är därvidlag den idealiska valutan. Dramaturgiskt funkar *crime* lika bra i böcker som på TV. *Cœur de Lion* skulle för övrigt kunna bli en fängslande TV-serie. Brottet i boken består typiskt nog i att jaget hackat sin killes Gmailkonto och läst hans korrespondenser, framförallt den med en annan flickvän. Inget grovt brott, men tillräcklig brottsligt för att läsaren skall bli kvar i dikten och vilja vidare.

Om Juliana Spahr väljer kärleksnästet som utsageposition i sin bok, talar Reines ur den uppmärksamhet som läsaren består hennes text. Det är en typisk internetlitterär poetik. Fetischistisk och performativ. Att vända sig till ett "du" är förstås helt adekvat, ordet du kan ju adressera en fiktiv person (här henne älskare), men vänder sig samtidigt också direkt till läsaren i läsaktens presens. Och fetischerna i dikterna består inte bara i chockerande uppriktiga förtroenden, de kan också bestå i små effektivt införstådda fraser, estetiskt besläktade med internetkulturens gifar och memes:

**Jag älskar ord
För de är så veka
(repeat)**

I sin senaste bok, den över trehundra sidor långa diktsamlingen *A Sand Book*, påbörjad under den katastrofala orkanen "Sandy" 2012 och utkommen förra året, gör Ariana Reines själv upp med just den tid, den värld, som *Cœur de Lion* förebådar. Genom dess långa tillkomsthistoria reflekterar den nya boken den ständiga uppkopplingens tilltagande baksmälla. Liksom alla hennes böcker, och för övrigt i likhet med Juliana Spahr, skriver Ariana Reines ur en stor förtrogenhet med den evighetslånga lyriska traditionen, från antikens judiska och grekiska diktning till romantiska och moderna klassiker. Samlingens motto är hämtat från en av Paul Celans sena dikter.

Den värld som framträder i *A Sand Book* är sprucken. Det finns starka ockulta drag i boken, men likväl avvisar den transcendens. Till skillnad från världen enligt *Förbindelsen mellan alla med lungor* ställer *A Sandy Book* fram en ofullständig men också obegränsad värld. Världen är trasig. Ja, men alltid också större och mer. I trasigheten ingår förstås den accelererande förstörelsen av miljön och klimatet, liksom de ekonomiska orättfärdigheterna, våldet och all annan politisk inkongruens som fuckat upp hoppet om det globala som ömsesidighet, samtidighet och kommunikation. Men dess ärende är, som jag läser boken, att i lyrikens tradition finna kritiska artikulationspunkter, fästen varifrån världen, som i vår tid alltså inte går att

skilja från bilden av världen, låter sig kritiseras. En av bokens starkaste dikter, "A Partial History" slutar:

/.../

**Vi slöt våra ögon och allt detta var det vi såg
Varje dag alla dagar. Det var allt vi kunde se
Vi förlorade oss i ett språk av bilder
Det blev allt svårare att tala. Ändå fanns tal
Överallt. Några av oss önskade ännu
Att dominera varandra intellektuellt
Andra fysiskt, ytterligare andra psykiskt eller
På något annat av ovan nämnda sätt, allt verkade stelna
Till en dålig sorts sport på nåt vis
Och sport var just då den enda återstående
Metafor som kunde användas för allt.
Bilderna gav oss ingen ro och sparades
Likväl ner, oaktat den ofantliga storleken
I deras realism, hur de beskrev världen som vi
Faktiskt kände den, och värre, som den kände oss.**

Men detta alltså ur hennes senaste bok som ännu återstår att översätta. *Cœur de Lion* rymmer ingenting av *A Sand Books* kränka blekhet. Den är naiv och oskuldsfull i sitt förhållande till världen genom internet. Brottet att hacka sin älskare gmail är bara cute och inte det minsta olycksbådande. Just därför ger boken oss en möjlighet att reflektera över vår egen prekära belägenhet. Den talar ur en värld som inte längre är vår.

Det ska sägas att såväl Sami Aidis översättning av Raines som Athena Farrokhzads av Spahr är mycket välgjorda. Farrokhzad briljerar med sitt sinnliga språkinstrument. Rytmen, melodierna och dynamiken, allt balanserat i en tolkning som är rent njutbar att läsa högt. Sami Aidi, å sin sida, hanterar väl sitt svåra problem. Internetpoesins svenska är full av uttryck och anglicismer, det handlar närmast om ett pidginspråk. Men det är långt ifrån självklart hur detta idiom ska hanteras i en tryckt diktsamling. Mycket som funkar bra på skärmen väcker irritation på baksidan. Aidi har förstås kompromissat, men han har gjort det bra.

När jag skriver detta är det ännu natt på väg mot morgon, preaurora. Ett mjölkigt skimmer i öster varslar om att solen snart kommer att bryta den nya dagens sigill. María Zambrano (1904-1991), den spanska filosofen, vars hela filosofi har poesin till grund, ägnade många år åt att tänka över just gryningen, ett arbete som finns samlat i boken *De la aurora* ("Ur morgonrodnaden"). En av bokens anteckningar lyder:

**Ordets gryning är meningens natt.
Essensen förklingar, vart?**

Faller den? Vart faller, var faller den, den gör var, *plats, Kosmos*, den materialiserar.

***Förstoffligar*. Den är livet – vara, eller det att vara liv. Livets väg. Vägen som öppnar livet.**

Döden bara om den bara materialiserar sig utan att levandegöra materien.

Jag tänker att Zambranos gryning gensäger såväl Sparhs ”värld i förbindelse” som Reines värld utan insida eller utsida. Med utgångspunkt i morgonrodnadens bleka springa som både förenar och skiljer, inleder och avslutar och som varken förenar eller skiljer, inleder eller avslutar, låter sig kanske en annan och möjlig värld tänkas. Ordet och meningen, insidan och utsidan, ja också det samma och det andra, går om intet och materialiseras samtidigt i den där mjölkiga randen vid horisonten. Är det kanske en gudom för den värld som just i detta mitt skrivandes nu träffas av solens första strålar.

potnia Auos, skriver Sapfo, ”härskarinna Gryning”.

Cœur de Lion
Ariana Reines
Övers. Sami Aidi
It-Lit, 2020

Denna förbindelse mellan alla med lungor
Juliana Spahr
Övers. Athena Farrokhzad
Ellerströms, 2020.

Översättningarna av citaten ur *A Sand Book* och *De la Aurora* är gjorda av MW-O